TIESAS SPRIEDUMS (sestā palāta)

2016. gada 15. decembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Direktīva 2005/29/EK — Uzņēmēju negodīga komercprakse pret patērētājiem — Maldinoša komercprakse — Pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēma — Jauno dalībnieku veiktie maksājumi un kompensācijas, ko saņem jau esošie dalībnieki — Netieša finansiāla saikne

Lieta C-667/15

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *hof van beroep te Antwerpen* (Antverpenes Apelācijas tiesa, Beļģija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2015. gada 3. decembrī un kas Tiesā reģistrēts 2015. gada 14. decembrī, tiesvedībā

Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht

pret

Paul Adriaensen ,

Werner De Kesel ,

The Right Frequency VZW .

TIESA (sestā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs J. Regans [*E. Regan*], tiesneši Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*] (referents) un A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*],

ģenerāladvokāte E. Šarpstone [*E. Sharpston*],

sekretārs A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko iesniedza:

— *Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht* vārdā – *J. Muyldermans*, *P. Maeyaert*, *P. Vlaemminck*, *advocaten*,

— *P. Adriaensen* un *M. De Kesel*, kā arī *The Right Frequency VZW* vārdā – *R. Peeters*, *advocaat*,

— Eiropas Komisijas vārdā – *M. van Beek* un *D. Roussanov*, pārstāvji,

* * Tiesvedības valoda – holandiešu.

ņemot vērā lēmumu, kas pieņemts pēc ģenerāladvokātes uzklausīšanas, izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīvas 2005/29/EK, kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 ("Negodīgas komercprakses direktīva") (OV 2005, L 149, 22. lpp.), I pielikuma 14. punktu.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht* (turpmāk tekstā – "*Loterie Nationale*") un *Paul Adriaensen* un *Werner De Kesel*, kā arī *The Right Frequency VZW* jautājumā par kolektīvas dalības publiskās loterijās shēmas, ar nosaukumu "Lucky 4 All" (turpmāk tekstā – "*Lucky 4 All* shēma") ieviešanu un veicināšanu Beļģijā.

Atbilstošās tiesību normas

3 Direktīvas 2005/29 preambulas 8. apsvērums ir formulēts šādi:

"Ar šo direktīvu patērētāju ekonomiskās intereses ir tieši aizsargātas no negodīgas uzņēmēju komercprakses pret patērētājiem. [..]"

4 Šīs direktīvas preambulas 17. apsvērumā ir noteikts:

"Vēlams precizēt, kāda komercprakse ir negodīga visos apstākļos, lai nodrošinātu lielāku juridisku noteiktību. Tādēļ I pielikumā ietverts pilns visu šādas prakses paveidu saraksts. Šie ir vienīgie komercprakses piemēri, ko var uzskatīt par negodīgiem, neizvērtējot katra atsevišķā gadījuma atbilstību 5.–9. pantam. Sarakstu var grozīt tikai ar šīs direktīvas pārskatīšanu."

5 Šīs direktīvas 1. pantā ir noteikts:

"Šīs direktīvas mērķis ir dot ieguldījumu iekšējā tirgus pareizā darbībā un sasniegt augsta līmeņa patērētāju tiesību aizsardzību, tuvinot dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus, kas attiecas uz negodīgu komercpraksi, kura rada kaitējumu patērētāju ekonomiskajām interesēm."

6 Šīs pašas direktīvas 2. panta d) punktā ir paredzēts:

"Šajā direktīvā:

d) "uzņēmēja komercprakse attiecībā pret patērētājiem" (turpmāk arī – "komercprakse") ir jebkura tirgotāja veikta darbība, noklusējums, uzvedība vai apgalvojums, komerciāls paziņojums, tostarp reklāma un tirgdarbība, kas ir tieši saistīta ar produkta popularizēšanu, pārdošanu vai piegādi patērētājiem".

7 Direktīvas 2005/29 3. panta 1. punkts ir izteikts šādi:

"Šī direktīva attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi attiecībā pret patērētājiem, kā izklāstīts 5. pantā, pirms komercdarījuma, kas attiecas uz kādu produktu, pēc tā un tā laikā."

8 Šīs direktīvas 5. pantā ir noteikts:

"1. Negodīga komercprakse ir aizliegta.

2. Komercprakse ir negodīga, ja:

a) tā ir pretrunā profesionālās rūpības prasībām

un

b) tā attiecībā uz produktu būtiski kropļo vai var būtiski kropļot tā vidusmēra patērētāja saimniecisko rīcību, kuru produkts sasniedz vai kuram tas adresēts [kuru skar vai uz kuru ir vērsta šī prakse], vai vidusmēra grupas pārstāvja saimniecisko rīcību attiecībā uz produktu, ja komercprakse ir vērsta uz īpašu [konkrētu] patērētāju grupu.

[..]

4. Jo īpaši komercprakse ir negodīga, ja:

a) tā maldina, kā izklāstīts 6. un 7. pantā,

vai

b) tā ir agresīva, kā izklāstīts 8. un 9. pantā.

5. Šīs direktīvas I pielikumā dotajā sarakstā ietverti komercprakses veidi, kas visos apstākļos uzskatāmi par negodīgiem. To pašu vienotu sarakstu piemēro visās dalībvalstīs, un to var grozīt tikai ar šīs direktīvas pārskatīšanu."

9 Šīs direktīvas I pielikuma "Komercprakse, kas jebkuros apstākļos uzskatāma par negodīgu" 14. punktā ir paredzēts:

"Ja veido, veic vai veicina pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu, saskaņā ar ko patērētāji maksā par iespēju saņemt kompensāciju, kas izriet galvenokārt no citu patērētāju iekļaušanas shēmā, nevis no produktu pārdošanas vai lietošanas."

Pamatlieta un prejudiciālais jautājums

10 *Loterie Nationale* ir Beļģijā dibināta publisko tiesību akciju sabiedrība, kuras pienākumos ietilpst publisko loteriju organizēšana. Ar savu prasību, kas celta *rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Antwerpen* (Antverpenes Tirdzniecības tiesas Antverpenes nodaļa, Beļģija), šī sabiedrība tostarp lūdz konstatēt, ka *Lucky 4 All* shēma ir aizliegta pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēma, vai katrā ziņā, ka tā ir maldinoša kompercprakse.

11 Ar 2014. gada 7. oktobra spriedumu šī tiesa konstatēja, ka *Lucky 4 All* shēmas ieviešana un veicināšana patiešām ir maldinoša komercprakse. Savukārt tā nosprieda, ka nav izpildīts viens no nosacījumiem, kas ir norādīts Tiesas 2014. gada 3. aprīļa spriedumā *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) un kas ļautu šo komercpraksi kvalificēt kā "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu" Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkta izpratnē. Precīzāk, minētā tiesa uzskatīja, ka nebija pierādīts, ka *Lucky 4 All* shēmas jau esošo dalībnieku kompensāciju finansējums bija "būtiski" vai "galvenokārt" atkarīgs no jauno dalībnieku finansiālām iemaksām.

12 *Loterie Nationale* šo spriedumu pārsūdzēja *hof van beroep te Antwerpen* (Antverpenes Apelācijas tiesa, Beļģija) it īpaši tādēļ, ka pirmajā instancē tika kļūdaini nospriests, ka *Lucky 4 All* shēma nav aizliegta pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēma.

13 Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka *Lucky 4 All* shēma ļauj izveidot personu grupas, kuras vēlas piedalīties *Loterie Nationale* piedāvātajās *Lotto* izlozēs. Šīs shēmas pamatā esošā ideja ir tāda, ka spēlētāji abpusēji paaugstina savas izredzes vinnēt, ja tie spēlē kopā. Spēlētāju pilna grupa, kādu paredz šī shēma, veido astoņu līmeņu piramīdu, un tā ļauj spēlēt vienlaicīgi 9841 kombinācijās.

14 Reģistrējoties katrs *Lucky 4 All* shēmas jaunais dalībnieks samaksā pirmo maksājumu EUR 10 apmērā, lai saņemtu "pievienošanās paketi", vēlāk maksājot apmēram EUR 43 ikmēneša maksājumos. Šī pēdējā minētā summa ļauj iegādāties *Lotto* biļetes. Pēc ikmēneša maksājuma samaksas spēlētājs var tiešsaistē aizpildīt formulāru, kas tam ļauj izvēlēties desmit *Lotto* kombinācijas katru nedēļu. Pēc tam šīs shēmas pārstāvis visu dalībnieku *Lotto* biļetenus nodod pārdošanas punktos. Laimesta gadījumā summas tiek sadalītas atbilstoši iepriekš noteiktai kārtībai. Proti, 50 % no kopējā laimesta saņem kombinācijas vinnētājs un 40 % tiek piešķirti astoņiem līmeņiem zem šīs kombinācijas, zinot, ka *Lucky 4 All* shēma pati parūpējas par katras grupas pirmajiem līmeņiem, jo pirmie spēlētāji tiek pielaisti spēlei, tikai sākot no 5. līmeņa. Atlikušie 10 % no laimesta tiek atkārtoti ieguldīti jaunu kombināciju pirkumā. Visbeidzot, laimesti lielāki par vienu miljonu euro netiek izmaksāti spēlētājiem, tādējādi to iespējamos laimestus pakļaujot augstākajai robežai.

15 Iesniedzējtiesa atgādina, ka no 2014. gada 3. aprīļa sprieduma *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) izriet, ka pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu aizliegums, kā tas ir definēts Direktīvas 2005/29 I pielikumā, balstās uz trijiem kumulatīviem nosacījumiem. Tā uzskata, ka šajā lietā nav strīda par to, ka *Lucky 4 All* shēma atbilst pirmajiem diviem nosacījumiem. Pirmkārt, tajā tiek solīts gūt peļņu, ko veido lielākas izredzes vinnēt, un, otrkārt, šo solījumu īstenošana ir atkarīga no aizvien jaunu dalībnieku iestāšanās.

16 Attiecībā uz trešo nosacījumu iesniedzējtiesa atgādina, ka tas ir izpildīts tikai tad, ja jauno dalībnieku maksājumi būtiskā veidā finansē jau esošajiem dalībniekiem izmaksātās kompensācijas. Tātad šis nosacījums prasa, lai pastāvētu finansiāla saikne starp samaksātajām iemaksām un izmaksātām kompensācijām. Tomēr nav noteikts, ka shēmu varētu aizliegt, ja šāda saikne ir tikai netieša. Iesniedzējtiesa uzskata, ka 2014. gada 3. aprīļa spriedumā *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) Tiesa nav ieņēmusi nepārprotamu nostāju šajā jautājumā.

17 Šādos apstākļos *hof van beroep te Antwerpen* (Antverpenes Apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

"Vai Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkta piemērošanai jāuzskata, ka aizliegta piramīdveida shēma ir tikai tad, ja finansiālā solījuma pildīšana attiecībā pret jau esošajiem dalībniekiem:

galvenokārt vai pārsvarā ir atkarīga no jauno dalībnieku veikto maksājumu tiešas samaksas ("tiešā saikne")

vai arī

ir pietiekami, ja finansiālā solījuma pildīšana attiecībā pret jau esošajiem dalībniekiem galvenokārt vai pārsvarā ir atkarīga no netiešas samaksas, ko veido jau esošo dalībnieku veiktie maksājumi, proti, jau esošie dalībnieki samaksu galvenokārt vai pārsvarā saņem nevis par viņu pašu pārdotajām vai patērētajām precēm vai pakalpojumiem, bet, pildot finansiālo solījumu, galvenokārt vai pārsvarā ir atkarīgi no jaunu dalībnieku iesaistīšanas un viņu veiktajām iemaksām ("netiešā saikne")?"

Par prejudiciālo jautājumu

18 Vispirms jānorāda, ka pamatlietā iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai *Lucky 4 All* shēma būtu jāaizliedz, piemērojot Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punktu.

19 Šajā ziņā Tiesa jau ir nospriedusi, ka "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu" Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkta izpratnē aizlieguma pamatā ir trīs kumulatīvi nosacījumi. Vispirms šāda pārdošanas veicināšana ir balstīta uz solījumu, ka patērētājam būs iespēja gūt peļņu. Turklāt šī solījuma izpildīšana ir atkarīga no citu patērētāju iesaistīšanās šādā shēmā. Visbeidzot lielākā daļa ienākumu, kas ļauj finansēt patērētājiem apsolīto samaksu, neizriet no reālas saimnieciskās darbības (šajā ziņā skat. spriedumu, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 20. punkts).

20 Iesniedzējtiesa uzskata, ka *Lucky 4 All* shēmas organizatori ir ieviesuši un veicina īpaši sarežģītu kolektīvās līdzdalības shēmu *Loterie Nationale* piedāvātajās *Lotto* izlozēs, kas atbilst pirmajiem diviem šī sprieduma iepriekšējā punktā uzskaitītajiem nosacījumiem.

21 Pirmkārt, patērētājus piesaista solījums, ka ir iespējams gūt peļņu, jo kolektīvā dalība *Lotto* būtiski palielina viņu izredzes laimēt šajā azartspēlē.

22 Otrkārt, no lēmuma par prejudiciālā jautājuma uzdošanu izriet, ka šī solījuma izpildei ir nepieciešama aizvien lielāka skaita spēlētāju dalība, kas tieši izriet no *Lucky 4 All* shēmas organizācijas un loģikas. Faktiski spēlētāju grupas ieņem piramīdas formu, kurā pirmos četrus līmeņus aizņem pati shēma. Tā kā laimestu sadale grupas iekšienē ir labvēlīgāka augstākajiem līmeņiem, pati shēma gūst lielākas izredzes laimēt, tāpat kā arī zināmā mērā jau esošie spēlētāji, kuri ir piesaistījuši citus dalībniekus. Jebkuram spēlētājam līdz ar to ir interese piesaistīt jaunus dalībniekus, lai uzlabotu savu atbilstošo stāvokli.

23 Savukārt iesniedzējtiesa jautā par to, vai ir izpildīts trešais nosacījums par finansiālā solījuma finansēšanu, jo 2014. gada 3. aprīļa sprieduma *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) 28. punktu varētu interpretēt tādējādi, ka šis solījums ir jāfinansē tieši no jauno dalībnieku dalības iemaksām.

24 Līdz ar to ar savu jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī norma ļauj "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu" kvalificēt par komercpraksi pat tādā gadījumā, ja, pēc tās uzskata, pastāv tikai netieša saikne starp jauno dalībnieku samaksāto šīs shēmas dalības maksu un jau esošo dalībnieku saņemtajām kompensācijām.

25 Jāatgādina, ka Tiesa jau nosprieda, ka, nepastāvot reālai saimnieciskai darbībai, kas ļautu radīt pietiekamus ienākumus, lai finansētu patērētājiem apsolīto kompensāciju, šāda pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēma noteikti balstās uz tās dalībnieku ekonomiskiem ieguldījumiem, jo šīs shēmas dalībnieku iespēja saņemt kompensāciju ir galvenokārt atkarīga no papildu dalībnieku veiktajām iemaksām (spriedums, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 21. punkts).

26 Šāda shēma var būt "piramīdveida" tikai tādā ziņā, ka tās ilgtspējai ir nepieciešama arvien lielāka skaita jaunu dalībnieku iestāšanās, lai finansētu jau esošajiem dalībniekiem izmaksātās kompensācijas. Tas nozīmē arī to, ka jaunpienācējiem, kuri ir iestājušies nesenāk, ir mazākas izredzes saņemt kompensāciju par viņu dalību. Šīs shēmas spēja darboties beidzas, kad jaunpienācēju skaita pieaugums, kam teorētiski, lai shēma turpinātos, būtu bijis jāsniedzas līdz bezgalībai, vairs nav pietiekams, lai finansētu visiem dalībniekiem apsolītās kompensācijas (spriedums, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 22. punkts).

27 No iepriekš minētā izriet, ka "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmas" kvalificēšanai Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkta izpratnē tiek prasīts, lai šādas shēmas dalībnieki veic finansiālu maksājumu (spriedums, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 23. punkts).

28 Šo pašu iemeslu dēļ šādai kvalifikācijai ir nepieciešams, lai pastāvētu saikne starp jauno dalībnieku samaksātajām iemaksām un jau esošo dalībnieku saņemtajām kompensācijām (šajā ziņā skat. spriedumu, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 27. punkts).

29 Attiecībā uz šīs saiknes raksturu no Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkta valodu redakcijām izriet, ka kompensācijas, ko kāds patērētājs var saņemt, finansējums ir "galvenokārt" vai "pārsvarā" ir atkarīgs no maksājumiem, ko vēlāk ir veikuši jaunie shēmas dalībnieki (spriedums, 2014. gada 3. aprīlis, *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 28. punkts).

30 Savukārt no šis normas teksta nevar secināt, ka pieprasītajai finansiālajai saiknei noteikti jābūt tiešai. Svarīgāk ir tas, vai finansējumu var kvalificēt kā veiktu "galvenokārt" vai "pārsvarā" no jauno dalībnieku iemaksām šādā shēmā. Tātad Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punktu var piemērot shēmai, kurā pastāv netieša saikne starp jauno dalībnieku samaksāto šīs shēmas dalības maksu un jau esošo dalībnieku saņemtajām kompensācijām.

31 Turklāt šīs normas pretēja veida interpretācija riskētu tai atņemt lietderīgo iedarbību, jo tiešas saiknes prasība ļautu viegli apiet absolūto pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu aizliegumu.

32 Runājot par šādas "veicināšanas piramīdveida shēmas" pastāvēšanai pieprasīto finansiālo saikni, no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka pamatlietā laimesta izredzes ir saistītas ar jauno dalībnieku neierobežota skaita pievienošanos *Lucky 4 All* shēmai, kura pati ir atkarīga no pievienošanās tiesībām un regulāras atjaunināšanas. Turklāt šķiet, ka laimestu maksimālā robeža, kuras iespējamība pieaug atkarībā no spēlētāju skaita, tādējādi dod ieguldījumu šīs shēmas finansēšanā. Šāda finansiāla saikne izrādās esam netieša, bet droša. Tomēr šī informācija ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

33 Katrā ziņā šķiet, ka *Lucky 4 All* shēma izpilda nosacījumus, kas to ļauj kvalificēt kā "komercpraksi" Direktīvas 2005/29 I pielikuma izpratnē, jo tās mērķis ir radīt peļņu pašai shēmai, proti, šīs shēmas attīstītājiem, ne tikai spēlētājiem. Par to jāpārliecinās iesniedzējtiesai.

34 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz uzdoto jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 2005/29 I pielikuma 14. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī norma ļauj komercpraksi kvalificēt par "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu" pat tādos gadījumos, ja pastāv tikai netieša saikne starp jauno dalībnieku veiktajām šīs shēmas dalības iemaksām un jau esošo dalībnieku saņemtajām kompensācijām.

Par tiesāšanās izdevumiem

35 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (sestā palāta) nospriež:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīvas 2005/29/EK, kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (Negodīgas komercprakses direktīva), I pielikuma 14. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī norma ļauj komercpraksi kvalificēt par "pārdošanas veicināšanas piramīdveida shēmu" pat tādos gadījumos, ja pastāv tikai netieša saikne starp jauno dalībnieku veiktajām šīs shēmas dalības iemaksām un jau esošo dalībnieku saņemtajām kompensācijām.

[Paraksti]